

medycyny (głównie Poznań i Wrocław, dalej Rzeszów, Szczecin, Toruń i Bydgoszcz), niemieccy pochodzą z 9 ośrodków (najwięcej z Düsseldorfu i Drezna). Artykuły są ujęte w 3 częściach.

Pierwsza (16 tekstów) to „Przykład współpracy polsko-niemieckiej w dziedzinie medycyny w okresie nowożytnym i współczesnym”. Kolejne artykuły traktują: o współczesnej fazie śląskiego piśmiennictwa medycznego, o prekursorze epileptologii w Polsce, o medycznych i socjalnych problemach poematu *Officina ferraria* z 1612 roku, o aptekach jezuitckich dorzecza Wisły i Odry w XVI–XVIII wieku, o toruńskim chirurgu, pionierze transplantacji skóry Johannie Wentscherze, o raciborskim lekarzu-literacie Juliusie Roggerze, o wymianie polsko-niemieckiej myśli medycznej w XIX wieku, o niemieckich towarzystwach społeczno-lekarskich ziem polskich pruskiego zaboru, o ochronie matek i osesków około 1900 roku, o recepcji odkryć Emila Behringa w polskim środowisku lekarskim, dalej o badaniach przyspieszenia rozwoju fizycznego u dzieci Poznania z schyłku XIX i początku XX wieku, o polsko-niemieckich interakcjach w psychiatrii (1906–1939), o wymianie naukowej niemiecko-amerykańsko-polskiej (Jacques Loeb i Emil Godlewski), o polskich i niemieckich dobrach kulturalnych na wrocławskiej Akademii Medycznej i wreszcie o polsko-niemieckiej współpracy w otwartym leczeniu zapalenia otrzewnej między Würzburgiem a Rzeszowem.

Druga część (5 referatów) „Problemy medycyny alternatywnej i komplementarnej” traktuje o zabiegach i środkach leczniczych w świetle poradników medycznych z XVIII wieku, strategiach samoleczenia w wiejskim regionie wschodniej Szwajcarii u schyłku XVIII wieku,

o wartościowaniu czasu i przestrzeni w medycynie ludowej, o motywach i możliwościach podejmowania przyrodolecznictwa w Niemczech (1835–1945) i o mityzacji chorób w ludowej i współczesnej kulturze.

Trzecia część (5 prac) „Medycyna III Rzeszy” zawiera artykuł o służbie zdrowia w okręgu Warty i narodowo-socjalistycznej polityce rasowej w czasie ostatniej wojny, dalej o Kurcie Blome i centralnym instytucie badań raka w Poznaniu–Nesselstedt (1941–1945), o aptekarzu Zygmuncie Kobylńskim, ofierze antysemityzmu nazistowskiego oraz o Emilu Griebenie, niemieckim aptekarzu z Gniezna, przyjacielu Polaków.

Książkę zamyka spis autorów i placówek ich pracy. Referaty mają wybrane, niekiedy liczne przypisy i piśmiennictwo oraz streszczenia (polskie lub niemieckie), a także liczne ryciny (50) i kilkanaście tabel.

Wydawnictwo i redakcja zapewniły książce kredowy biały papier, jasną dyspozycję całości i jej części oraz referatów, zróżnicowaną i czytelną czcionkę, estetyczną, czerwono-białą, półsztywną, kartonową, lakierowaną okładkę z podwójnym, polskim i niemieckim, tytułem.

Strona merytoryczna i edytorska zasługują na uznanie. Dzieło należy polecić miłośnikom dziejów medycyny i aptekarstwa, wyższych uczelni i towarzystw medycznych, zdrowia publicznego, medycyny alternatywnej i komplementarnej oraz medycyny III Rzeszy. Ukazanie się dzieła jest jeszcze jednym ważnym osiągnięciem współpracy naukowej Polski i Niemiec.

HENRYK GAERTNER

Andrzej Śródka, Edward Towpik
**Przedstawiciele nauk medycznych. Członkowie
 Towarzystwa Naukowego Warszawskiego w latach
 1907–1952**
 „Nowotwory”, Warszawa 2007, stron 57., ilustr.,
 PL ISSN 0029-540-X

Publikacja czci stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (TNW) i stanowi suplement czasopisma „Nowotwory”, wydawanego przez Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie pod redakcją Edwarda Towpika. Towarzystwo powstało 25 listopada 1907 roku, działało do roku 1952, zostało reaktywowane w roku 1981. Przypomina o tym przedmowa E. Towpika, która podkreśla rolę lekarzy w powstaniu i działaniach Towarzystwa. Wśród założycieli byli dwaj lekarze: Henryk Fryderyk Hoyer i Ignacy Baranowski,

w którego mieszkaniu odbyło się pierwsze walne posiedzenie i mieściła siedziba Towarzystwa. Sekretarzami generalnymi byli interniści: Stefan Marian Jakowski i Władysław Janowski, chirurg Leon Kryński został wiceprezesem.

Książka przedstawia noty biograficzne 107 członków Towarzystwa (poza żyjącymi), przedstawicieli różnych nauk medycznych. Każda nota podaje daty i miejsca urodzenia i śmierci, kolejne stanowiska zajmowane na uczelniach (docent, profesor), najważniejsze osiągnięcia, charakter przynależności do Towarzystwa (członek rzeczywisty, zwykły z datami powołania), jak również członkostwo akademii naukowych (AU–PAU, PAN). Wśród medyków przeważają przedstawiciele nauk podstawowych (40, w tym 7 mikrobiologów i 6 anatomopatologów) oraz dziedzin zachowawczych (30, w tym 13 internistów), nad przedstawicielami dziedzin

zabiegowych (16 chirurgów — w tym 6 ogólnych) i biologicznych (17, w tym 10 embriologów i 7 biochemików). Kolejność nazwisk jest związana z chronologią dat nominacji. Członkami Towarzystwa było też pięciu historyków i filozofów medycyny: Władysław Biegański, Józef Bieliński, Henryk Nusbaum, Franciszek Dowmont Giedroyc i Ludwik Zembruski. Wiele nazwisk to uczeni rangi krajowej i światowej. Tylko 28 not biograficznych zaopatrzone w wizerunki uczonych, fotografie dalszych mogło zabraknąć w aktach Towarzystwa, jednak niektóre (np. Ludwika Hirszfelda czy Rudolfa Weigla) można było pozyskać z innych źródeł.

Wydawca zapewnił książce piękny kremowy papier, klarowną dyspozycję treści, czytelną, zróżnicowaną krojem i wielkością czcionkę, dobrą reprodukcję zdjęć, bardzo ładną, pólstywną, kartonową okładkę z dwoma barwami liter tytułu książki oraz reprodukcją medalu z godłem Towarzystwa. Graficznego opracowania dokonał Jacek T. Walczak.

Książka jest cennym źródłem informacji o członkach Towarzystwa, zwłaszcza dla historyków medycyny i jej różnych dziedzin.

HENRYK GAERTNER

Sześćdziesiąt lat działalności lekarskiej Stanisława Sterkowicza (1947–2007)

Włocławskie Towarzystwo Naukowe, Włocławek 2007, ilustr., stron 148, ISBN 978-83-60150-35-1

Cennym i miłym dowodem uznania dla zasłużonych osób są publikacje z okazji ich jubileuszy. Zwłaszcza gdy wydają je naukowe towarzystwa. Obecna księga przedstawia 60-letnią lekarską działalność profesora Stanisława Sterkowicza. Jest on postacią znaną jako lekarz, specjalista kardiolog, historyk medycyny, literat i publicysta oraz działacz społeczny. Księgę jubileuszową wydało zasłużone i aktywne Włocławskie Towarzystwo Naukowe.

Postać i działalność Jubilata charakteryzuje „laudacja” autorstwa Stanisława Kunikowskiego, prezesa WTN, która poprzedza trzyczęściową treść księgi. Pierwsza część „Biografia” przedstawia kolejno: rys życia i działalności Jubilata, chronologię pracy zawodowej, autoretrospekcję odkryć medycznych w przebiegu pracy terenowej oraz chronologicznie ułożone na 9 stronach czarno-białe fotografie Sterkowicza i współpracowników, szpitali i dokumentów.

Druga część „Publikacje” wymienia publikacje zwarte (20), recenzje książek Sterkowicza (8), redagowane przezeń pozycje 1261, teksty w opracowaniach zbioro-

wych 161, przygotowane do wydania (8), artykuły naukowe (233!) i publicystyczne (485!) oraz artykuły o jubilationie (11 — w tym 6 przypominanych *in extenso*).

Trzecia część „Osiągnięcia” to przedstawienie z dokumentacją: uzyskanych stopni naukowych, specjalizacji, różnych odznaczeń, nagród, członkostw honorowych, nagród literackich, osiągnięć naukowych i społecznych, ocen i opinii. Książkę zamykają rozważania lekarza Jubilata „Meditationes medici jubilati”. Część trzecia obfituje w ilustracje (w dwu grupach liczących 10 i 32 stron), stanowiące reprodukcję głównie dokumentów i korespondencji.

Bardzo korzystna jest strona edytorska książki: logiczna dyspozycja treści, dobry papier, czytelna i zróżnicowana czcionka, chronologiczne zestawienia i tabele oraz zasługująca na uwagę dokumentacja. Okładka kartonowa, pólstywna, lakierowana, wielobarwna na swej tytułowej stronie ukazuje widok Włocławka i podobiznę Jubilata.

Księgę jubileuszową można polecić instytucjom i osobom zainteresowanym dziejami medycyny i służby zdrowia, studentom i lekarzom, jak również innym zajmującym się praktyką lekarską działalnością i publicystyką społeczną lub literacką.

HENRYK GAERTNER

Teodor Kikta

Przemysł farmaceutyczny w Polsce (1823–1939)

Wers, Warszawa 2007, stron 495, ilustr., ISBN 978-83-910307-0-7

Z wielkim zadowoleniem należy odnotować ukazanie się nowego, rozszerzonego wydania książki Teodora Kikty

Przemysł farmaceutyczny w Polsce (1823–1939). Pierwsze wydanie ukazało się 35 lat temu w 1972 roku i stanowiło materiał pracy doktorskiej, obronionej w Akademii Medycznej w Warszawie pod kierunkiem promotora profesora Stanisława Konopki. Autor do końca życia (2004) uzupełniał tekst swej książki, ale nie doczekał się drugiego wydania. Tekst zaopatrzonej w odręczne